

Filosoofiaolümpiaadi juhend 2020/21. õppeaastaks

Olümpiaadil võivad osaleda kõigi põhikoolide ja gümnaasiumide ning kutseõppeasutuste õpilased, kes on sündinud 1998. aastal või hiljem.

Olümpiaadi korraldus

Olümpiaad toimub kahes voorus. Eelvooruseks tuleb kirjutada filosoofiline essee, mis saata korraldajatele hiljemalt **15. veebruariks 2021**. Lõppvoor toimub 1-4 aprillil 2021 Tartus ja sinna pääsevad eelvooru essee pingerea alusel kümme parimat. Lõppvooru kolmele parimale on diplomid ja temaatilised auhinnad. Kaks parimat osalevad mais 2021. rahvusvahelisel olümpiaadil Lissabonis, Portugalis. Olümpiaadi viiele parimale gümnaasistile on soodustused Tartu Ülikooli või Tallinna Ülikooli sisseastumisel. Kõik finaali pääsenud gümnaasistid saavad õiguse asuda eksamiteta õppima Tartu Ülikoolis või Tallinna Ülikoolis filosoofiat.

Eelvoor

Olümpiaadil osalemiseks tuleb kirjutada filosoofiline essee mahuga 1000–1500 sõna. Essee teemade valik:

I

Aga miks ootavad inimesed *üleüldse* maailma lõppu? Ja kui selle ootamist neile ka möönda, siis miks just kohutavat lõppu (suuremale osale inimsoost)? ... *Esimese* põhjus näib olevat selles, et mõistus ütleb neile, et maailma kestusel on väärtust üksnes sedavõrd, kui mõistusolendid selles sobivad kokku oma olemasolu lõppeesmärgiga; kui aga see pole saavutatav, siis paistab loodu ise neile eesmärgitu, nagu näitemäng, millel puudub lahendus või tunnetatav mõistuspärane kava. *Teise* põhjuseks on arvamus inimsoo rikutud loomusest, mis küünib lootusetuseni, nii et lõpu, pealegi veel kohutava lõpu tegemine (suuremale osale inimkonnast) oleks ainus kohane abinõu kõrgeima tarkuse ja õigluse käes.

Immanuel Kant, Kõikide asjade lõpp

Soovituslik kirjandus

Immanuel Kant, Kõikide asjade lõpp. Vikerkaar, 2017, nr 7-8, lk 81-89. - <http://www.vikerkaar.ee/archives/21755>

Roalnd Karo, Viimastest asjadest. Maiad ja 21. detsember 2012 – maailma lõpuni on jäänud 29 päeva. Kirik ja Teoloogia, 23.11, 2012. - <https://kjt.ee/2012/11/viimastest-asjadest-maiad-ja-21-detsember-2012-maailma-lopuni-on-jaanud-29-paeva/?fbclid=IwAR3DuUilz59JHnSTUauPOErm2snK8VvCSORAv2vPidklwvP2Ae3Cb91Sl2g>

Aristoteles, Nikomachose eetika. I raamat. Tartu: Ilmamaa, 1996, lk 7-29. <http://www.ut.ee/klassik/aristoteles/nikomachos/>

Innocentius III, Inimolu viletsusest. Vikerkaar, 2016, 1-2, lk 87-105. <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:269106/244618/page/89>

John Kekes, Elu mõte. Akadeemia, 2004, nr 1, lk 81-107. <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:104067/161879/page/45>

II

Millal iganes, kus iganes ja kelle jaoks iganes on väär uskuda midagi ilma piisava tõendusmaterjalita

William Clifford, Uskumise eetika, tsit. Toomas Lott, Uskumise eetika ja polarisatsioon

Soovituslik kirjandus

Simon Blackburn, Tõde: teejuht neile, kes segaduses; tõlkinud Märt Väljataga. – Tallinn: EKSA, 2015. ptk I, lk 25-48.

William James, Uskumistahe. – rmt W. James, Pragmatism ja elu ideaalid. Tallinn: Vagabund, 2005, lk 263-296.

Toomas Lott, Uskumise eetika ja polarisatsioon, Müürileht, 20.09.2019. <https://www.muurileht.ee/uskumise-eeetika-ja-polarisatsioon/>

Mario Rosentau, Tõe ja vale vahel. Arusaamatuse epistemoloogia. Studia Philosophica Estonica, vol 11.1, 2018, lk 9-43. <https://ojs.utlib.ee/index.php/spe/article/view/14402>

III

On ilmselge, et sellise elu pikendamist, mis on juba hoo sisse saanud, peetakse uue elu loomisest väärtuslikumaks. [---] Elupäästvate protseduuride tähtsus on eriti ilmne siis, kui õnnetus või haigus ähvardab katkestada veel poolelioleva teekonna ning nurjab seega lootuste ja soovide teostamise, mis muidu võiksid täituda.

Helga Kuhse ja Peter Singer, Vanus ja meditsiinivahendite jaotamine

Soovituslik kirjandus

H. Tristram Engelhardt jr, Ana Smith Iltis, Meditsiinivahendite jaotamine. – rmt. Bioetika võtmetekste. Antoloogia. Tartu: TÜ Kirjastus, 2018, lk 347-370.

Norman Daniels. Õiglus, tervis ja tervishoid. – rmt. Bioetika võtmetekste, lk 309-346.

IV

Erandjuhtum toob riikliku autoriteedi olemuse ilmsiks kõige selgemalt. Siin /---/ autoriteet tõestab, et tal pole vaja õigust, et õigust luua. /---/ Erand on normaaljuhus huvitavam. Viimane ei tõesta midagi, erand aga tõestab kõike; ta mitte ainult ei kinnita reeglit, reegel ülepea elabki ainult erandist. Erandis purustab tegeliku elu jõud tolle kordumises kahestunud mehhaanika koore."

Carl Schmitt, Poliitiline teoloogia, tsit Agamben, Homo sacer, lk 22.

Soovituslik kirjandus

Carl Schmitt, Suveräänsuse definitsioon. Vikerkaar, 1994, nr 5, lk 50-54.
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika/34460>

Giorgio Agamben, Homo Sacer. Suveräänne võim ja paljas elu. Tallinn: EKSA, 2009. – ptk I, Suveräänsuse loogika, lk 19-78.

Hannah Arendt, Mis on autoriteet? – rmt H. Arendt, Mineviku ja tuleviku vahel. Harjutusi poliitilise mõtte vallas. Tartu: Ilmamaa, 2012, lk 113-173.

Esseele lisada kindlasti **isikuandmed** (ees- ja perekonnanimi, kool ja klass, isiklikud kontaktandmed: telefon, e-post). Essee saata hiljemalt **15.02.2021** e-aadressil leoluks@hot.ee, sealt saadetakse esseed anonüümselt edasi žüriile. **Palun esitada essee failivormingus, kust on tehniliselt mugav infot välja kopeerida** (doc, rtf või odt, aga mitte pdf).

Hindamisel lähtutakse viiest kriteeriumist:

- 1) **Vastavus teemale.** Kui hästi on autor mõistnud, milliste küsimuste käsitlemine on teemast tulenevalt vajalik? Mil määral kasutab autor asjakohaseid materjale ning sobivaid näiteid. Kas esineb kõrvalekaldumisi teemast?
- 2) **Teema filosoofiline mõistmine.** Mil määral näitab autor teadmisi asjakohastest filosoofiaprobleemidest? Kui hästi mõistab autor filosoofilisi argumente ja mõisteid?
- 3) **Argumentatsiooni veenmisjõud.** Kui veenvalt ja teravalt areneb essee autori argumentatsioon? Kas autori positsioonid on selgelt väljendatud?
- 4) **Essee sisemine kooskõla.** Kas autor arendab oma argumentatsiooni nii, et selle erinevad astmed on omavahel kooskõlas?
- 5) **Originaalsus.** Kui originaalne on autori mõttekäik?

Kui mitu õpilast koguvad võrdse arvu punkte, siis otsustab edasipääsu kõrgem skoor argumentatsiooni veenmisjõu kategoorias.

Filosoofilise kirjutamise tehnikate kohta vt <http://filosoofiakirjutamine.weebly.com/>;
Tiiu Hallap, *Mõned mõtted filosoofiaessee kirjutamisest*:

<https://filosoofiakirjutamine.weebly.com/kirjandus-lisalugemiseks.html>

Argumenteerimise kohta vt Tiiu Hallap, Argumenteerimisoskus:

<http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2016/10/Argumenteerimisoskus.pdf>

Vene õppekeele koolide õpilased võivad kirjutada eelvooru essee vene keeles, kuid tuleb silmas pidades, et lõppvooru pääsemise korral tuleb eesti keeles väidelda. Lubatud on ka eelvooru essee kirjutamine inglise keeles.

Lõppvoor

Lõppvoor toimub 1-4. aprillil Tartus. 1-2 aprillil toimuvad loengud ja seminarid valmistamaks tulevasi võitjaid ette rahvusvaheliseks olümpiaadiks. 3. aprillil toimuvad lõppvooru 1. ja 2. ülesanne.

1. *ülesanne* on 4-tunnine ingliskeelne essee (samasugune ülesanne on ka rahvusvahelisel olümpiaadil).

2. *ülesanne* on test loogikast. Kontrollitakse järeldamise, varjatud eelduse leidmise, väidete samasuse kindlakstegemise ning väidete eitamise oskust. (vt **Meos**, I, Loogika. Argumentatsioon. Mõtlemiskultuur, Tallinn 2003: Otsustus (28-44, e-raamatus 26-41), Otsustuste eitamine (45-52, e-raamatus 42-49), Predikaatloogika järeldused (70-79; e-raamatus 67-84) e-raamatu link: https://www.indrekmeos.xyz/e_raamat/Meos_I_Loogika.pdf; või **Grauberg**, E. Loogika, keel ja mõtlemine, Tallinn 1996; või **Vuks**, G. Traditsiooniline formaalne loogika. Tartu 1999 või **Kasak**, E. Loogika alused, Tartu 2014 (lk 59-237, eriti varjatud eelduse leidmist puudutavad ülesanded lk 216-2018, 228-229, 234-237). Loogikasümbolite valdamist ei nõuta.

4. aprillil toimuvad lõppvooru 3. ja 4. ülesanne.

3. *ülesanne* on paarikaupa väitlemine ühe filosoofiaprobleemi üle (iga paar saab loosiga probleemi ning positsiooni, mida tuleb kaitsta — nt *tahtevabaduse poolt või vastu*). Väitluses hinnatakse argumentide/vastuargumentide veenvust, mõistelist selgust ja väljendusoskust. Eelmiste aastate teemade näiteid: parem on olla ise eeskuju kui eeskuju järgida; kõigil kultuuridel peaksid olema samad moraalinormid.

4. *ülesanne* on valikvastustega test filosoofia põhimõistete- ja teooriate kohta. Küsimused koostatakse Indrek Meose õpikus „Filosoofia põhiprobleemid“ (Tallinn 1998, võrgus: http://www.indrekmeos.xyz/e_raamat/Meos_I_Filos_pohiprobleemid.pdf) käsitletud teemade põhjal, filosoofia terminite tundmist kontrollitakse Indrek Meose „Filosoofia sõnaraamatus“ (Koolibri, 2002, võrgus http://www.indrekmeos.xyz/e_raamat/Meos_I_Filosoofiasraamat.pdf) sisalduvas mahus.

Hindamine: 1. ülesande eest on võimalik saada 50 punkti, ülejäänute eest a 10 punkti.

Võrdsete punktide korral otsustab 1. ülesande kõrgem hinne.

Olümpiaadi tulemused avaldatakse nimeliselt teaduskooli kodulehel www.teaduskool.ut.ee

Täiendav info leoluks@hot.ee